

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2022-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Nový

Soudy, jejich organizace a činnost

DiS.

Praha 2023

Vedoucí bakalářské/diplomové práce:

JUDr. Aleš Zpěvák, PhD.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2022-2023

BACHELOR THESIS

Jan Nový

Courts, organization and their activities

DiS.

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

JUDr. Aleš Zpěvák, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu JUDr. Aleši Zpěvákovi, PhD. za poskytnutí mnoha užitečných rad při volbě vhodných témat, okruhů a literárních zdrojů.

Anotace

V této bakalářské práci se autor zabývá základními definicemi soudů, jejich organizací a činnostmi. Obsahová struktura nejprve vysvětluje obecně závazná pravidla pro soudy a soudnictví na světě napříč různými kulturami. Představuje hlavní účastníky řízení a přísedící. Pokračuje stručným výkladem historie soudnictví v Čechách. Poslední kapitola je věnována soudnictví na našem území. Autor vysvětluje rozdělení, organizaci a pole působnosti.

Klíčová slova

Anglo-americké právo, civilní právo, kontinentální právo, občanské právo, obhájce, ostrovské právo, soud, soudce, soudnictví, soudní moc, soudy, zvykové právo, žalobce

Annotation

The author of this bachelor's thesis explores the basic definitions of courts, their organization, and activities. The content structure first explains general binding rules for courts and judiciary around the world across various cultures. It introduces the main participants in the proceedings and jurors. It continues with a brief interpretation of the history of judiciary in the Czech Republic. The last chapter is devoted to the judiciary in our territory. The author explains the division, organization, and scope of activities.

Keywords

Civil law, continental law, court, courts, custom law, defence attorney, judge, judicial power, judiciary, prosecutor

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 DĚLBA MOCI	9
1.1 Soudy a soudnictví.....	11
1.1.1 Funkce soudu	15
1.1.2 Rozhodování sporů	16
1.1.3 Soudní zákonodárství.....	17
1.2 Soudní moc	22
1.3 Hlavní úředníci	27
1.3.1 Soudce.....	27
1.3.2 Žalobce.....	29
1.3.3 Obhájce	30
1.3.4 Přisedící.....	31
1.3.5 Státní zastupitelství	31
1.3.6 Notář	32
1.3.7 Rozhodci	32
2 HISTORIE SOUDNICTVÍ	34
3 SOUDNICTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH	37
3.1 Soustava soudů	38
3.1.1 Okresní soudy	39
3.1.2 Krajské Soudy	39
3.1.3 Vrchní soudy.....	39
3.1.4 Nejvyšší soudy	40
3.1.5 Mimo stojí Ústavní soud.....	41
3.2 Příslušnost soudů	44
3.2.1 Věcná příslušnost.....	44
3.2.2 Funkční příslušnost	45
3.2.3 Místní příslušnost.....	46
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	48
SEZNAM ZKRATEK	51

ÚVOD

Téma soudů a soudnictví si autor zvolil na základě blízké podobnosti s aktuálním studiem práva v podnikání. Autor se chtěl obeznámit s danými definicemi a celkovou strukturou. Sice není nutnost využití tohoto tématu vysoce pravděpodobná, ale autor se radši připravil na případné jednání se soudy v budoucnosti. Jelikož se soudní legislativa mění méně často než třeba účetní zákony, tak je vhodné být v tomto oboru podrobně vzdělaný.

Hlavním tématem této bakalářské práce jsou soudy a jejich činnost čili soudnictví. V teoretické části autor popíše základní pojmy, charakteristiky, organizační strukturu či legislativní vývoj soudnictví na našem území. Hlavním důvodem, díky kterému tento systém funguje je zakotvení demokratického principu dělby moci. Soudnictví je spjato s velmi dlouhým historickým vývojem a nelze jej přímo specifikovat k našemu (jednomu) území. Nejprve tedy vysvětlení obecné. Autor se v druhé kapitole pokusí nastínit legislativní tvorbu a úpravy všech právních knih, kodifikací a konečně zákoníků a ústav. Ve třetí kapitole autor popíše konkrétní systémy a legislativu na našem území.

Cílem práce je tedy obecně představit si základní principy fungování soudů. Stručný pohled do historie, a nakonec rozdělení a úpravy soudnictví na našem území čili jako takový návod pro lepší orientaci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚLBA MOCI

Jak již autor zmiňoval v úvodu, hlavním principem existence soudů a soudnictví je demokratický princip dělby moci. Dělba moci doslova odkazuje na dělení státní vlády do různých odvětví, každé se svými kompetencemi a odpovědnostmi tak, že jednotlivé síly nejsou ve vzájemném konfliktu. Typickou dělbou jsou 3 státní složky. Zákonodárna, výkonná a soudní. Záměr tohoto systému dělených mocí je předejít vysoké koncentraci síly v jednom odvětví poskytováním kontrol a opatření.¹

Někdo by jako protiargument systému dělby moci mohl použít to, že jedna složka státu by kdykoliv mohla, ať už legálně nebo nelegálně, úplně převzít kontrolu nad státem. Z historie máme příklady kdy i legální cestou došlo v zemích k převratu z demokracie na diktaturu. Jsou to sice případy extrémní, ale snažili jsme se z nich poučit například zaváděním volebního kvora či kvalifikované nebo absolutní většiny při hlasování. Složky moci se pak kontrolují navzájem a vyvažují. Tím se dostáváme k vyrovnávacímu faktoru, kdy dnes každá složka má své pravomoci a úkoly. Mezi občany na základě dosažení maximálního užitku, za co vynaložení nejmenšího úsilí často dochází ke sporům a nedorozuměním. Kdybychom tyto spory neřešili, došlo by k mnoha nechtěným situacím, které by nás akorát zavrhli zpět do spirály raného středověku, kdy bylo uplatňováno právo nejsilnějšího či nejbohatšího. Proto v minulosti vznikli soudy, které mají tyto problémy řešit a aplikovat různé relevantní právní předpisy na různé právní jednání.

Podle tohoto principu, každá ze zmíněných složek státu by měla mít kompetenci kontrolovat či limitovat zbylé dvě složky což vytváří rovnováhu mezi všemi navzájem. Každá složka má za úkol předejít převzetí vládnoucí moci jinou složkou a ulevení lidem. Důležité je propracované zakotvení těchto vyrovnávacích principů do ústavy. Teoreticky nelze jednu složku absolutně odloučit od systému dělby a garantovat jejich nezávislost. Zároveň ale také musí složky mít dostatečnou ústavní silu/pravomoc ke obraně své vlastní legislativní pravomoci před ostatními složkami. Garantují, že složky mají stejnou či podobnou kompetenční sílu, tj. že jsou rovnovážně vázané na limitace, které zamezují zneužití moci.

¹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/separation-of-powers>

Rozdělení dále limituje možnost svévolných nestřídmostí vlády, která potřebuje hlas všech ostatních k vykonávání a administrování práva.²

Samozejmě že vyšší princip dělby moci je zjednodušeně ochrana prostého lidu. To ale nastoluje otázku, kdo a jak lid brání. To jsou další pověřené osoby v úřadě, kterým jsou dány patřičné ústavní prostředky a osobní motivace k odolání proti zásahům druhých. Jejich konání musí tedy být v každém případě úměrné danému nebezpečí. Ambice by měla působit proti ambici. Zájem jedince musí být v souladu s ústavními právy daného státu. Důvod vzniku dělby moci vyplívá z lidské povahy. Kdybychom neměli žádné státní složky a právní opory nastala by anarchie. Proto je důležité mít prostředky, kterými můžeme za účelem vyššího dobra spravedlivě rozhodovat ve věcech každodenního života. Na druhou stranu, kdyby neexistoval zločin a lidé nebyli zkorumpováni, nebyla by vláda a soudy zapotřebí. V případě této utopie by ani nebyla třeba interních nebo externích kontrolních úřadů, které pověřují občany, aby kontrolovali občany ve vládě. Nejprve pověříme vládu, aby vládla lidu a poté jí pověříme ať kontroluje sebe samou. Zkušenost nás naučila, že lidé potřebují pomocná opatření, která zajišťují bezpečný chod běžného života.

Moderní ústavní systémy se pyšní velmi širokou obsáhlostí legislativních, výkonných a soudních procesů. Poučili jsme se z historie a ústavy už nejsou zdaleka tak dogmatické a rigidní jako dříve. Ve 20. st., nespočty vládních zásahů do aspektů sociální a hospodářského života vedly k rozšíření působnosti výkonné moci. Příkladem jsou podmínky pro státy zasažené 2. světovou válkou. Někteří se bojí, že následky rozšiřování svobody jedince má za následek pravomocnější možnost se odvolávat proti soudním a administrativním rozhodnutím, např. skrze ombudsmana nebo právníka, takže se líčení mohou protahovat kvůli odvolávání se k vyšším soudním instancím.³

² „Finanční web Investopedia“ [online]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/s/separation-powers.asp>

³ GERLOCH, Aleš. *Řízení před ústavním soudem*. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-7175-033-6.

1.1 SOUDY A SOUDNICTVÍ

„Hlavní zásady činnosti soudů tak, jak jsou vymezeny v § 1 až 7, byly převzaty z předchozího zákona o soudech a soudcích (zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích a jsou koncipovány v souladu s ústavním pořádkem České republiky (čl. 2, čl. 81 až 96 Ústavy, čl. 36 až 40 Listiny) a odpovídajícím způsobem zajišťují ochranu práv účastníků řízení i nezbytné základní principy, z nichž musí fungující nezávislé soudnictví vycházet.“⁴

(Zákon o soudech a soudcích, Jiří Grygar, Kniha, 2018, s. 5)

Oficiální shromáždění se soudní pravomocí, které slouží k vyslechnutí a rozhodnutí sporů v konkrétních případech. V raných soudních tribunálech seděli soudci ve stolicích v architektonickém smyslu a právníci a veřejnost zůstávali mimo ně (odtud termín stolice v právním kontextu. Moderní britské soudy jsou rozděleny na ty, které soudí v trestních případech, a ty, které soudí v civilních případech; druhé rozlišení se dělá mezi nižšími soudy, nebo soudy prvního stupně, a vyššími soudy, nebo odvolacími soudy. V USA má každý stát svůj vlastní systém soudů, obvykle se skládající z vrchního (odvolacího) soudu, soudů obecné pravomoci a specializovaných soudů například soudů pro dědická řízení. USA má také systém federálních soudů, zřízených k projednání zvláštních národních otázek a případů, které nejsou vhodně projednávány v soudních systémech států. Na stejné úrovni bychom měli v Evropě mezinárodní soudy. Na vrcholu národního systému stojí Nejvyšší soud států. Zločiny spáchané vojenskými osobami mohou být projednávány v soudních vojenských tribunálech. V minulosti měly církevní soudy širokou jurisdikci. Viz také Mezinárodní soudní dvůr; soudnictví.⁵

Soud je jakákoliv osoba nebo instituce, často ve formě státní instituce, s pravomocí rozhodovat právní spory mezi stranami a dodržovat správu spravedlnosti v občanských, kriminálních a administrativních záležitostech v souladu se správním řádem. V obou právních

⁴ GRYGAR, Jiří. Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

⁵ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>

kulturách je soud hlavním způsobem, jak řešit spory, a všichni občané mají právo před něj předložit své nároky. Podobně jako obžalovaní z trestného činu mají právo na svoji obranu a obhájce.⁶

Obecně vzato interpretace a aplikování práva se nazývá judikatura. Soud se koná v místě soudního řízení, což zpravidla bývá soudní síň v soudní budově. Velikost budov se liší podle potřeby obyvatel daného regionu. To, který orgán úřední moci bude projednávat konkrétní věc rozhoduje příslušnost v právu procesním.⁷ Rozdělení podle pravomocí a příslušností vysvětlí autor ve třetí kapitole.

„Pokud nestanoví-li soudní řád správní nebo zvláštní zákon jinak, je k řízení věcně příslušný krajský soud. Místně příslušný je soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který ve věci vydal rozhodnutí v posledním stupni nebo jinak zasáhl do práv toho, kdo se u soudu domáhá ochrany“⁸

(Správní soudnictví, Ilona Schelleová, Kniha, 2004, s.29)

V občanském právním sporu musí být přítomny minimálně 3 strany. Žalobce, který podává žalobu a domáhá se porušení práv či svobod. Obhájce, který se brání a vyvracuje pravdu žalobce a nakonec soudce. Soudce, který hledá pravdu a šetří důkazy. Když byly napáchány škody, je povinen uložit právní opravný prostředek. Při šetření ve vyšších soudních vrstvách je obvyklé, že soudu, respektive soudci pomáhají advokáti, právníci, poradci. Někdy jsou přítomni i soudní vykonavatelé, reportéři a porota. Termín předseda pak dal vzniknout pozici předsedy, který stojí v čele organizace. Při složitějších případech ve vyšších instancích může být přítomna i soudcovská stolice.⁹

V obecné rovině se poté bavíme o základních vztazích této složky(soudní) se zákonodárnou a výkonnou složkou. Analyzuje se struktura, funkce, organizace a klíčový personál soudů čili soudci. Porovnáváme tedy systémy dvou dominantních tradic. Tradice zvykového práva rozšířeného v Anglii, Severní Americe, Austrálii a bývalých kolonii Velké Británie a systém občanského práva původem románsko-germánské právo které reprezentují

⁶ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>

⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o sudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Správní soudnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-90-4

⁹ „Světová práva“ [online]. Dostupné z: <https://www.lexadin.nl/wlg/courts/nofr/eur/lxctcze.htm>

země západní Evropy, latinské Ameriky a některé země Asie a Afriky, které vymodelovali jejich právní úpravy podle evropských vzorů.¹⁰

Oba tyto systémy jsou výtvořky kultury západní Evropy i když se v nich najdou významné odlišnosti. Občanskoprávní spory jsou posuzovány z pramenů Římského práva, specificky *Corpus iuris civilis*. Tato teorie občanského práva byla znovuobjevena okolo konce 11. st. a stala se základem na který navázala právní nauka na univerzitách v Boloni a později na univerzitách skrze kontinentální Evropu. Občanské právo je hluboce zakořeněno ve Francouzském a Německém právním systému. První soudy byly založeny ve VB na základě zvykového práva, více autor vysvětlí v druhé kapitole. Tato právní tradice přetrvává ve VB a USA dodnes. Na našem území se uplatňuje systém inkvizičního řízení, kdy je soud aktivně zapojen do šetření. Ve systému zvykového práva většina soudů dodržuje chod obžalovacího řízení, kdy soudce naopak pravomoci ztrácí. Procesní právo určuje, jaké pravidla má soud dodržovat. Civilní proces pro řešení sporů v soukromých záležitostech a trestní řízení v případě porušení trestního práva. V posledních letech vznikly i mezinárodní soudy, které mají řešit spory, které nepokrývá tamější právní nebo soudní úprava. Například mezinárodní trestní tribunál v Haagu.¹¹

Nedostatek formální institucionální pravomoci dovedl některé účastníky k názoru, že soudy jsou nejméně efektivní složkou dělby moci. Každopádně, takové argumenty zanedbávají nejsignifikantnější roli soudů, a to jejich institucionální legitimitu. Legitimní institucí se myslí taková, která má právo nebo pravomoc rozhodovat ve věcech, které ostatní shledají respektu hodné. Dále se legitimita odvozuje od myšlenky, že soudci jsou nestranní a jejich rozhodnutí jsou opodstatněna v právu, ne jejich vlastní ideologií a politikou. Soudy jsou vážené, protože jejich rozhodování shledávají ostatní jako zásadové a ctěné než motivované vlastním chutěm a stranictvím. Do té míry, že soudy jsou vnímány jako legitimní ostatními složkami a jejich rozhodnutí dokonce i ta nepopulární jsou respektovaná a přijata.¹²

Například soudci nejvyššího soudu v USA mají těžké postavení s odůvodňováním jejich rozhodování. Soudy často odkazují na legitimitu jakožto jejich drahý zdroj. Soudci totiž

¹⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-65-3.

¹¹ „UNODC“ [online]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-9/key-issues/adversarial-vs-inquisitorial-legal-systems.html>

¹² GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

tvrdili, že časté rušení existujících precedentů podkopává právě vážnost soudní moci. Ostatní se hádají, že některá témata jsou příliš politicky citlivá pro projednávání před soudem. Kdyby se soudy zamotaly do běžných politických sporů byly by viděny pouze jako další politická strana prosazující si svoje myšlenky a ideologie a jejich legitimnost může být těžce poškozena. Tato situace se přirovnává k americkým prezidentským volbám z roku 2000.¹³ Myšlenka je tedy taková, že soudci jsou si vědomi hrozeb, které hrozí jejich legitimitě, ale nejsou ochotni riskovat za účelem zachování jejich serióznosti a ušetření politické a právní kontroverze.¹⁴

Jak autor zmiňuje legitimní postoj soudní moci je třeba zmínit, že není tomu tak všude aby soud ihned při založení měl institucionální pravomoci. Legitimnost se spíše buduje v průběhu času. Skrze celý svět, rozhodnutí soudů mnohdy byly ignorována nebo dokonce násilně odmítnuty. V některých zemích, nepopulární rozhodnutí způsobily protesty (Bulharsko), soudcům bylo vyhrožováno a byli zbaveni funkce (Zimbabwe), soudní budovy byly napadeny a zapáleny (Pákistán), soudci byli popraveni (Uganda). V Japonsku došlo k úplnému přeorganizování zázemí. V nejextrémnějších případech jsou soudy v USA zbaveny pravomoci a rozpuštěny a v Rusku dokonce zakázaný.¹⁵

Apelační (odvolací) soud

Čistě Anglo-americká záležitost. Dnes přetrvávají v USA, Irsku a bývalých koloniích VB. Na našem území existoval apelační soud s názvem rada nad apelacemi, či apelační komora. Byl založen Ferdinandem I Habsburským jako soud druhé instance pro všechny země koruny České. Od roku 1753 na našem území existovali dva apelační soudy v Praze a Brně. Po

¹³ V den prezidentských voleb v roce 2000 nastala situace, že G.W.Bush vyhrál o tak malé procento hlasů, že státní zákon vyžadoval přepočtení. O půlnoci tedy stále nebylo rozhodnuto o vítězi voleb, a tak situaci převzal nejvyšší soud, který měsíc vedl řízení o tom, kdo skutečně zvítězil. Po skončení přepočítávání se vedla ještě dlouhá debata o kontroverzi z náklonosti nejvyššího soudu k republikánům a spekulativní analýzy toho že přepočet hlasu v cele USA by vedl k opačnému výsledku.

¹⁴ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/United-States-presidential-election-of-2000>

¹⁵ Problematika zakazování institucí, jelikož v Rusku bylo založeno mezinárodní sdružení neziskových nevládních organizací „Memorial“. Při pádu SSSR vznikla tato organizace za účelem studovat a zkoumat porušování lidských prav a svobod a další zločiny páchané při krutovládě Josifa Stalina. V organizaci bylo založeno i centrum pro ochranu lidských prav vzhledem k situaci v dnešním Rusku. Jako nařízení přišlo dne 29.12.2021 ultimátum od Moskevského městského soudu ke kompletnímu ukončení činnosti. Odůvodnění ze strany soudu bylo že jednaní organizace je prý v rozporu s tamním špionským zákonem a kvůli podporování teroristických a extremistických organizací. Dnes již organizace působí v jiných zemích převážně v Německu. [online] Dostupné z: <https://enrs.eu/news/russia-s-court-abolishes-the-memorial-society>

josefínských reformách se však přejmenovali, a nakonec úplně zrušeny roku 1850 a nahradily je vrchní zemské soudy.¹⁶

Apelační soud je takový soud, který provádí řízení odvolání z nižší soudní instance a procesních soudů. Z hlediska rozdělení, které autor vysvětluje blíže v kapitole 1.3 soudní soustavy, jde o vyšší soud, ke kterému se lze odvolat po nepravomocném rozhodnutí nižšího soudu. Podle kontroly vlastního uvážení se apelační soud rozhoduje, zdali případ, který mu byl předán byl nesprávně posouzen.¹⁷

Procesní soudy jsou ty, které vykonávají soudy. Někdy je označujeme jako soudy první instance. Soudy mohou uskutečnit proces se soudcem jako hlavním faktografem nebo se soudcem jako s nálezcem práva. Zde se bavíme o pravomoci rozhodování v rukou soudce nebo poroty. V Anglo-americkém právu je zakotvena porota jako rozhodující orgán, kdežto v kontinentálním Evropském právu je hlavním rozhodujícím soudce.¹⁸

1.1.1 FUNKCE SOUDU

Primární funkce jakéhokoliv soudnického systému je pomoci uchovávat domácí mír. Pokud by neexistovali instituce, které by byly přijaty občany společnosti jako nestranný a autoritativní soudce o tom, zda osoba spáchala trestný čin, a pokud ano, jaký druh trestu by měl být vyměřen, mohli by lidé uráženi jednáním této osoby vzít zákon do svých rukou a podle svého nekontrolovaného uvážení přistoupit k potrestání údajného provinilce. Jestliže by žádná instituce nebyla zmocněna rozhodovat nestranně a autoritativně soukromé spory, museli by lidé své spory řešit sami, přičemž spíše silou než nějakým legálním postupem s legitimní autoritou. Takový systém by mohl jednoduše degradovat v anarchii. Ani nejprimitivnější společnost by nedokázala dlouho s těmito podmínkami přežít. V tomto tedy nejzákladnějším smyslu, soudy představují prvkem společenské mašinerie pro udržení míru.¹⁹

¹⁶ „Encyklopedie Wikipedia“ [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_nad_apelacemi

¹⁷ „Finanční web Investopedia“ [online]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/a/appellate-courts.asp>

¹⁸ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>

¹⁹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>

1.1.2 ROZHODOVÁNÍ SPORŮ

V rámci napomáhání udržování míru jsou soudy vyzývány, aby rozhodovaly spory. Pokaždě v trestním řízení obžalovaný popírá spáchání činu, které jsou mu předloženy, musí soud zvolit mezi jeho verzí důkazů a verzí kladenou obžalobou. Pokud obžalovaný tvrdí, že jeho jednání nebylo trestným činem, musí soud, často za pomoci poroty rozhodnout, zda je jeho názor na právo a skutečnosti správný, nebo je správná verze obžaloby. V občanskoprávním řízení, pokud obžalovaný zpochybňuje to, co se mezi ním a žalobcem stalo, např. zda uzavřeli určitou smlouvu nebo dohodu, nebo pokud zpochybňoval právní význam toho, co se stalo, např. zda byla smlouva právně závazná, soud musí opět vybrat mezi tvrzeními stran. Záležitosti předložené a rozhodnuté soudem mohou být buď faktické, právní nebo obojí.²⁰

Soudy však nevěnují veškerý svůj čas řešením sporů mezi protichůdnými stranami. Mnoho případů předložených soudům není sporů, např. bezchybné rozvody nebo rutinní soudní vymáhání dluhu. Protože neexistuje žádný spor ohledně faktů nebo práva, role soudu v takových případech je spíše administrativní než rozhodčí. Kromě toho samotná existence soudu může zbytečně často vyvolávat jeho pravomoci. Skutečnost, že soudy fungují podle známých pravidel a s poměrně předvídatelnými výsledky, vede mnoho těch, kteří by jinak zahájili právní řízení, k dosažení kompromisu, protože lidé obvykle nechtějí nést náklady spojené se soudním procesem, pokud věří, že existuje dobrá šance, že prohrají.²¹

Většina lidí zatčených a obviněných z trestného činu se přiznává k vlastní vině. Pokud tak učiní s plným porozuměním a bez jakéhokoli nátlaku, soudce obvykle přijímá jejich přiznání viny. Pro soud je jedinou otázkou je rozhodnout, zda by měl obviněný jít do vězení, platit pokutu, platit náhradu škody oběti nebo být podroben jiné korekční léčbě. Rozsudek může zahrnovat více než jedno takové potrestání. V zemích civilního práva se obvykle po přiznání viny vyžaduje určitá soudní prohlídka týkající se otázky viny nebo nevinu, ale tato prohlídka je obvykle krátká a má tendenci být povrchní. Hlavním problémem, který je třeba vyřešit, je tedy výše trestu, který by měl být uložen.²²

²⁰ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law/Deciding-disputes>

²¹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law#ref27080>

²² „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>

Velká většina občanských případů není také předmětem sporu nebo jsou alespoň vyřešeny před soudním procesem. V některých případech začínají vážné jednání až poté, co byla podána žaloba. Mnoho soudních sporů je řešeno samotnými stranami bez zásahu soudu. Protože jsou soudy obvykle pod silným tlakem kvůli počtu případů, podporují taková řešení. V důsledku toho je v mnoha západních systémech skutečně malý počet občanských případů skutečně projednáván. Ve skutečnosti se v mnoha zemích pozdního 20. století a raného 21. století výrazně snižuje závislost na soudních procesech k řešení sporů.²³

Pokles používání soudů odráží několik právních a sociálních trendů, nejvýznamněji zvýšenou touhu stran po okamžité pomoci a zvýšené možnosti v systémech, které jsou k dispozici právě pro tento účel. V USA jsou například většinou případů rozvodů nesporné, kdy se obě strany obvykle snaží ukončit manželství a často se dohodnou na souvisejících otázkách týkajících se podpory a péče o děti. Soud v takových případech pouze přezkoumá, na čem se strany dohodly, a schválí dohodu jako oficiální a závaznou podle zákona. V jiných případech jsou spory řešeny prostřednictvím různých metod alternativního řešení sporů, jako je například arbitráž, při níž se strany dohodnou, že rozhodnutí arbitráže bude mít plnou závaznost zákona. Arbitráž se běžně používá v obchodních a pracovních sporech.²⁴

Před soud se dostává mnoho jiných nesporných záležitostí, jako je adopce dětí, rozdělení majetku v důvěrách a pozůstalostech a založení korporací. Občas se objeví otázky práva nebo faktů, které musí soud rozhodnout, ale obvykle stačí pouze soudní dohled a schválení. Takže většina toho, co soudy dělají, má administrativní povahu.²⁵

1.1.3 SOUDNÍ ZÁKONODÁRSTVÍ

Všechny soudy uplatňují existující pravidla (zákon), která byla formulována zákonodárnými orgány, i když postupy se liší mezi zeměmi s právem zvykové povahy a zeměmi s právem civilním. Při uplatňování těchto pravidel však soudy také musí interpretovat, obvykle přeměňují pravidla z obecností na konkrétní a někdy vyplňují mezery, aby pokryly situace, kterým se zákonodárci nevěnovali při prvním návrhu zákona. Při rozhodování sporů v jednotlivých případech tak soudy vytvářejí důležitý vedlejší produkt

²³ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy). Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-65-3.

²⁴ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/arbitration>

²⁵ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law/Deciding-disputes>

kromě mírových usmíření – vytvářejí pravidla pro rozhodování budoucích případů. Soudní rozhodnutí obsahující tyto interpretace se poté stávají rozhodujícími pro budoucí případy, někdy tak silně, že téměř nahrazují samotné zákonodárné akty. V systémech s právem obecné povahy se tato rozhodnutí nazývají precedentem a jsou to pravidla a politiky s takovou samozřejmostí jako zákony přijaté zákonodárným sborem. Právo se tedy vytváří nejen zákonodárnými sbory, ale také soudy.²⁶

Systém zvykového práva, systém vytváření precedentů se někdy nazývá *stare decisis* doslovně „*trvat na rozhodnutých záležitostech*“. Očekává se, že soudci budou obvykle následovat dřívější rozhodnutí, nejen proto, aby si ušetřili úsilí při hledání nových řešení stejných problémů, ale také a především, protože cílem práva je zajistit jednotnou a předvídatelnou spravedlnost. Spravedlnost vyžaduje, aby byl jednotlivý jedinec v dané situaci řešen stejně jako jiný jedinec se stejnými skutkovými a právními okolnostmi v budoucnosti. V podstatě precedent znamená pouze zacházení se podobnými případy stejně. Tento systém *stare decisis* se někdy nazývá "soudcem vytvořeným právem", protože právo (precedent) je vytvářeno soudcem, nikoliv parlamentem.²⁷

V zemích s kontinentálním právem jsou všechna soudní rozhodnutí v teorii založena na legislativních předpisech a doktrína právního precedentu se neuplatňuje. Soudci pouze aplikují zákony vytvořené zákonodárcem. Takto je to i v České republice i když na soudní precedens může být přihlíženo. Praxe se však často liší od teorie. Ačkoliv civilní zákoník přijatý v těchto zemích je poměrně komplexní a snaží se pokrýt téměř každý aspekt lidského chování a poskytovat hotová řešení pro všechny problémy, které se mohou vyskytnout, mnoho ustanovení je velmi nejasných a jsou někdy téměř bezvýznamná, dokud nejsou aplikována na konkrétní situace, kdy soudní výklad dává specifický význam. Navíc zákonodárné kódy nemohou předvídat všechny situace, které mohou vzniknout a dostat se před soudy, např. situace, kdy pokroky v lékařské technologii umožňují lékařům udržet právně mrtvého člověka naživu. Meze v legislativě musí být a jsou vyplňovány soudními rozhodnutími, protože soud pravděpodobně neodmítne rozhodnout o případu pouze z toho důvodu, že mu nebyly předem řečeny odpovědi na otázky, které mu byly předloženy. Rozhodnutí týkající se okolností nepředvídaných právními kódy a poskytující specifický

²⁶ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law/Deciding-disputes>

²⁷ „Finanční web Investopedia“ [online]. Dostupné z: https://www.investopedia.com/terms/s/stare_decisis.asp

význam nejasným legislativním ustanovením jsou publikována v právních sbírkách většiny zemí s kontinentálním právem a často na ně odkazují právníci a spoléhají se na ně soudci. Nejsou považována za „závazná“ v tom smyslu, že jsou soudci právně povinni následovat dřívější rozhodnutí, ale nejsou ani zapomenuta nebo ignorována. V praxi mají téměř stejný vliv jako výklady zákonů v zemích, které formálně dodržují doktrínu *stare decisis*.²⁸

Soudní zákonodárství je v zemích zvykového práva rozšířenější a otevřenější než v zemích civilního práva. Soudy v zemích ostrovního práva kromě rozhodnutí, která autoritativně interpretují zákony, vytvořily obrovské množství práva bez jakéhokoliv zákonného základu. Vždy, když jsou soudci konfrontováni se sporem, na který neexistuje jasná zákonná odpověď, a to se stává poměrně pravidelně, musí rozhodovat v souladu se svými vlastními představami o spravedlnosti. Později soudci tyto rozhodnutí následují, rozhodují podobné případy stejným způsobem, ale rozlišují dřívější případy, když jsou před nimi zjištěny odlišné faktory. Pozdější případy se stávají také precedenty, které mají být následovány v pozdějších případech s podobnými faktickými situacemi, takže několik precedenčních rozhodnutí může být relevantních pro konkrétní případ, i když si navzájem mohou odporovat. Celkové množství všech těchto soudních rozhodnutí tvoří „zvyk“ = následek soudců, kteří rozhodují o případech a uvádějí své důvody. V zemích zvykového práva je tedy rozsah legislativy omezenější než v zemích civilního práva. Nemá za úkol pokrýt všechny možnosti, protože velké oblasti chování jsou řízeny pouze soudem vytvořeným právem.²⁹

Používat v systému zvykového práva pojem *precedens* jako „závazný“ je poněkud matoucí. Jak již autorem bylo poznamenáno, předchozí rozhodnutí mohou být rozlišena, když soudci dospějí k závěru, že jsou založena na odlišných situacích od těch, které jsou před soudem v pozdějších případech. Ještě důležitější je, že dřívější rozhodnutí mohou být přehodnocena soudy, které je vydaly, ale ne soudy nižšího stupně v hierarchii, když soudci dospějí k závěru, že se rozhodnutí ukázala být tak chybná nebo neuvážená, že nejsou vhodná pro současné nebo budoucí použití. Například Nejvyšší soud Spojených států amerických přehodnotil mnoho svých vlastních předchozích rozhodnutí, což způsobilo značné rozhořčení u těch, kteří nemohou přijmout nevyhnutelnost soudní tvorby práva. Mnoho těchto

²⁸ „Encyklopedie Wikipedia“ [online]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Court>

²⁹ „Porovnávací stránka Diffen“ [online]. Dostupné z: https://www.diffen.com/difference/Civil_Law_vs_Common_Law

přehodnocení se uskutečnilo v oblasti ústavního práva, kde není možné prostým legislativním opatřením opravit chybný soudní výklad ústavy a kde je jedinou alternativou nesmírně pomalý, neohrabaný, nákladný a obtížný proces ústavní změny. Nicméně moc přehodnocovat rozhodnutí není omezena pouze na ústavní výklad; rozšiřuje se také na oblasti čistě zákonodárné a čistě soudní právní praxe, oblasti, v nichž by legislativní opatření bylo schopné dosáhnout potřebných změn stejně jako v oblasti zvykového práva.³⁰

„Ústavní soudnictví je relativně novou součástí soudní moci. Jeho vznik je vázán na formální vyčlenění ústavních zákonů soustavy zákonů a jejich konstituování jako právních předpisů nejvyšší právní síly. Tam, kde není přijata tato hierarchizace, není ani ústavního soudnictví.“³¹

(Řízení před ústavním soudem, Aleš Gerloch, Kniha, 1995, s. 14)

Žádoucnost tvorby soudního práva je již dlouho předmětem živých diskusí jak v zemích s občanským právem, tak v zemích se zvykovým právem. Všeobecně se uznává, že soudy v demokraciích by si neměly přivlastňovat neomezenou zákonodárnou moc, protože soudnictví je zřídkakdy podřízeno stejné demokratické odpovědnosti jako zákonodárné sbory. Ale když jsou stávající zákony a precedenty zastaralé nebo zjevně nespravedlivé, pokud jde o konkrétní případy před soudy, neměli by mít soudci možnost změnit zákon, aby dosáhli toho, co považují za spravedlivé výsledky, nebo aby se vyhnuli tomu, co považují za nespravedlivé výsledky? Jen málo pozorovatelů zejména mezi soudci se domnívá, že striktní dodržování litery zákona je důležitější než dosažení spravedlivého a spravedlivého řešení sporů.³²

Diskuse o žádoucnosti soudní tvorby práva je dlouho živou záležitostí jak v civilních, tak v ostrovních systémech. Je obecně přijímáno, že soudy v demokraciích by si neměly přivlastňovat neomezenou zákonodárnou moc, protože soudnictví není často podrobeno stejné demokratické odpovědnosti jako zákonodárné sbory. Avšak když jsou existující zákony a precedentní rozhodnutí zastaralé nebo zjevně nespravedlivé v konkrétních případech před soudy, neměli by soudci být schopni změnit právo s cílem dosáhnout toho, co považují za spravedlivé výsledky nebo zabránit tomu, co považují za nespravedlivé výsledky? Málokdo

³⁰ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>

³¹ GERLOCH, Aleš. Řízení před ústavním soudem. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-7175-033-6.

³² „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law#ref27080>

zejména mezi soudci věří, že přísné dodržování písmene zákona je důležitější než dosažení spravedlivých a spravedlivých řešení sporů.³³

Významnou otázkou je, do jaké míry by se soudci měli řídit zákony a precedentní judikaturou, a do jaké míry by měli brát v úvahu své vlastní etické představy a koncepty sociální, politické a ekonomické politiky. Je také důležité rozhodnout, co má převahu, když se zdá, že spravedlnost a zákon jsou v konfliktu. Tyto otázky vyvolávají silné diskuse mezi rozumnými lidmi, a to i když jsou v zásadní shodě s tím, že nějaký stupeň soudní tvorby práva je nevyhnutelný. Hlavním problémem je stanovit správné tempo a rozsah soudních změn. Jak rychle by měli soudci jednat, aby napravili nespravedlnosti, a kdy by měli považovat existující pravidlo za natolik zavedené, že jeho změna vyžaduje ústavní změnu nebo legislativní opatření namísto soudního rozhodnutí? Mnoho odlišných názorů svědčí o tom, že samotní soudci nesouhlasí s odpověďmi na tyto otázky, a to i když sedí na stejné lavici a řeší stejnou věc.³⁴

Nemělo by se také předpokládat, že tzv. „doslovná“ nebo „přísná“ interpretace dokumentů, jako jsou ústavy, vylučuje tvorbu soudní politiky. Samotná nejednoznačnost výkladu ústavy je zřejmá při zvážení Prvního dodatku k Ústavě Spojených států, který stanoví, že "Kongres neučiní žádný zákon... omezující svobodu projevu." Tento zákon, na první pohled, se zdá být zcela jasný. Nicméně málokdo a zejména ne tvůrci ústavy ho vysvětlovali jako znamenající, že Kongres nemůže přijmout žádný zákon, který omezuje jakoukoli formu projevu. Téměř každý přijímá, že pronásledování nebo podněcování k nepokojům, například, mohou být zakázány. Většina lidí by také přijala alespoň nějaká právní omezení klevetných projevů a mnoho lidí by přijalo omezení tzv. nenávislné řeči. Ve skutečnosti, jakmile začnete zvažovat širokou škálu akcí, které by mohly kvalifikovat jako projevy včetně neverbálních nebo symbolických projevů, snadno dojdete k závěru, že samotná ústava Spojených států nemá doslovný význam, kromě toho, co jí přiřkli soudci výkladem.³⁵

³³ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law#ref27080>

³⁴ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law/additional-info#More-Articles>

³⁵ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law/Deciding-disputes>

1.2 SOUDNÍ MOC

„Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy“³⁶

*Ústava České republiky, Moc soudní, Článek 81, ze dne 16. prosince
1992*

Odvětví vlády, které má soudní moc. Hlavní prací jakéhokoli soudnictví je rozhodování o sporech nebo kontroverzích. Pravidla určují, kdo se smí před soudem zúčastnit, jaké důkazy budou přijaty, jaký postup při soudním řízení bude následován a jaké druhy rozsudků mohou být vynesené. V soudní síni jsou obvykle přítomni předsedající soudce, strany sporu někdy nazývané žalobci a obžalovaní, právní zástupci stran a další osoby, včetně svědků, zapisovatelů, soudních vykonavatelů a porotců, pokud řízení zahrnuje porotu. Ačkoli deklarovanou funkcí soudů je spravedlnost podle pravidel, která byla vytvořena zákonodárnou mocí, soudy nevyhnutelně tvoří právo. Při rozhodování například o tom, jak mají být legislativní ustanovení použita v konkrétních případech, soudy v podstatě tvoří právo stanovením pravidel pro budoucí případy; to je známo jako doktrína precedentu. V některých jurisdikcích mají soudy moc soudní revize, což jim umožňuje prohlásit zákon nebo akty výkonné moci za neústavní.³⁷

Soudní moc je samostatnou, nestrannou a nezávislou složkou. Interpretuje, obhajuje a aplikuje právo ve jménu státu. Je vázána ústavou a zákony. Dodržuje pravidla pro procesní postup, které definují rovnost subjektů či zbraní. Je hlavním mechanismem při řešení sporů. Někdo by si mohl soudní moc splést s nějakou soudní iniciativou. Není tomu tak. Soudní moc obvykle nevydává zákony nebo je nevymáhá (to až v konečném rozhodnutí soudu). Soudní moc nejčastěji interpretuje, obhajuje a aplikuje právo na každý případ s různými důkazy. V některých zemích ale soudní moc vydává zákony, a to ve zvykovém právu čili soudní precedenty. V jurisdikci zvykového práva, soudy interpretují zákon. To zahrnuje ústavu, stanovy a předpisy. Také tvoří zákony, ale pouze v limitované míře především ke specifickým

³⁶ Ústava České republiky [online]. [cit. 2023.17.02] Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

³⁷ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

případům. Hlavně v oblastech, kde legislativa nepokrývá všechny možné případy. To jsou tedy obecně precedenty, kterými se řídí především Anglo-americká kultura.³⁸

Ve mnoha případech má moc soudní pravomoc k přezkoumání zákonů. Soud, který může provést přezkoumání, může po nález zrušit zákony státu, když je shledá inkompatibilními s vyššími normami jako je primární legislativa, ustanovení ústavy, dohody a mezinárodní právo. Soudci pak mají nesmírně důležitou roli při tvorbě nových zákonů, jelikož jejich interpretace a implementace závisí pak na tvoření nového zvykového ústavního práva. Soud dále postupuje v různých fázích jako například zahájení řízení, zkoumání procesních podmínek a odstranění jejich případných vad, příprava jednání, přípravné jednání, vyhlášení rozsudku atd.³⁹

Při rozhodování soud bere na vědomí nejenom právní předpisy pro dané odvětví, ale i zjištění daných okolností konkrétního případu. Soud má dohlížet na ochranu občanů. Zpravidla se tak soudní moc uplatňuje při porušení práv a svobod občanů či dalších subjektů. Dále se zabývá přezkoumáváním rozhodnutí správních orgánů. Jakožto jediné s pravomocí rozhodovat o vině a ukládání trestů při trestním řízení.⁴⁰

Konflikty, které tvrdí osobní nebo finanční škodu v důsledku porušení zákona nebo smluvních právních dohod mezi soudci, s výjimkou porušení, která jsou zákonně definována jako trestné činy, vedou k občanskoprávním případům. Soudní rozhodnutí v občanskoprávních případech často vyžadují, aby strana, která prohrála nebo se provinila, zaplatila finanční náhradu vítězi. Trestné činy vedou k trestním případům, které jsou oficiálně definovány jako konflikty mezi státem nebo jeho občany a obviněným (obhájcem), nikoli jako konflikty mezi obětí trestného činu a obhájcem. Soudní rozhodnutí v trestních případech určují, zda je obviněný vinen či nevinen. Obhájce, který je shledán vinným, je odsouzen k trestům, které mohou zahrnovat platbu pokuty, dobu vězení nebo v některých právních systémech i státem nařízené fyzické tělesné poškození nebo dokonce smrt (viz trest smrti, který ale neplatí v ČR).⁴¹

³⁸ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

³⁹ „Ministerstvo financí, fáze řízení“ [online]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/reseni-sporu/soudni-rizeni/faze-rizeni>

⁴⁰ „JUSTICE.CZ“ [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>

⁴¹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

Soudy často řeší i správní případy, spory mezi fyzickými osobami, skupinami nebo právnickými osobami a vládními agenturami v souvislosti s aplikací zákonů nebo prováděním vládních programů. Většina právních systémů zahrnuje princip státní svrchovanosti, podle kterého nemohou být vlády žalovány nevládními stranami sporu bez jejich souhlasu. Tento princip omezuje právo stran ve sporu na vymáhání nápravy proti vládním akcím. Nicméně právo občanů být chráněni před libovolným, nevhodným a zneužívajícím uplatňováním zákonů a vládních předpisů je dlouhodobě uznáváno a je zaměřeno na správní případy.⁴²

Právní systémy se liší v rozsahu, v jakém jejich soudy řeší občanské, trestní a správní případy. V některých případech soudy řeší všechny tři druhy sporů. V jiných existují specializované občanské, trestní a správní soudy. Jiné zase mají některé obecné a některé specializované soudy.⁴³

V mnoha případech jsou konflikty, které jsou nominálně předloženy k řešení soudům, nezpochybnitelné. Většina občanských případů jako jsou ty, které se týkají rozvodu, péče o dítě nebo výkladu smluv je řešena mimosoudně a nikdy se nedostane k soudu. Stejně tomu je i u trestních případů v USA, kde je široce využívána praxe mimosoudního dohodování. Rozdílný trestní proces, který je charakteristický pro Spojené království a země s kontinentálním právem, činí dohodování o vině podobné tomu praktikovanému v USA méně pravděpodobné nebo dokonce oficiálně nemožné. Nicméně existují důkazy o tom, že analogické praktiky generování a přijímání vinění jsou běžné ve Spojeném království a nejsou neznámé v Německu. V případech dohodování o vině je funkce soudu administrativní, omezená na oficiální ratifikaci a zaznamenání dohody, kterou strany mimo soud dosáhly.⁴⁴

Když soudnictví rozhoduje o kontroverzi, existuje soubor předpisů, který určuje, jaké strany jsou před soudem povoleny, jaké důkazy budou přijaty, jaký soudní řád bude následován a jaké druhy rozsudků mohou být vyneseny. Soudní řízení zahrnují účast řady lidí. Ačkoli soudce je centrální postavou spolu se stranami sporu a právníky, kteří je zastupují, jsou zde i další osoby, včetně svědků, úředníků, soudních vykonavatelů, správců a porotců, pokud se řízení týká poroty.⁴⁵

⁴² „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

⁴³ SCHELLEOVÁ, Ilona. Správní soudnictví. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-90-4

⁴⁴ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

⁴⁵ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

Funkcí soudů je autoritativní rozhodování o sporech ohledně uplatnění zákonů v konkrétních situacích. Nicméně není možné se vyhnout tomu, že soudy také vytvářejí zákony a veřejnou politiku, protože soudci musí alespoň částečně rozhodovat, které tvrzení strany ve sporu jsou právně správná nebo jinak nejvhodnější. Tvoření zákonů a politiky soudy je nejvíce patrné, když silné národní vrchní soudy např. ty ve Spojených státech, Německu a Indii využívají svého práva na soudní přezkum a prohlásí zákony nebo hlavní vládní akce za protiústavní. Může k nim však docházet i tehdy, když se soudy chovají jako administrátoři, dokonce i když pouze ratifikují mimosoudní dohody. Způsoby usmiřování sporů mezi zaměstnavateli a zaměstnanci mohou být výhodnější pro zaměstnance, než by formální právo vyžadovalo, protože jsou ovlivněny de facto změnami v právu, které mohou být důsledkem rozhodnutí porot nebo soudů první instance, které mohou pravidelně projevovat větší sympatie k pracovníkům. Formální zákony upravující péči o dítě nebo finanční rozvody v případech rozvodu mohou být podobně měněny v průběhu času, když poroty projednávají tvrzení stran ve sporu před nimi v trvalých způsobech.⁴⁶

Po rozhodnutí soudu může být nezbytné ho vymáhat. V mnoha případech strany akceptují soudní verdikt a řídí se jím. V jiných případech musí soud nařídít straně, aby přestala s konkrétní aktivitou. Vymáhání takovýchto nařízení provádí výkonná moc a může vyžadovat finanční prostředky od zákonodárné moci. Soudnictví bylo popsáno jako nejméně nebezpečná větev vlády, protože nemá ani meč, ani peníze, ale ve skutečnosti záleží na tom, zda vymáhající instituce uznává právo vydávající instituce na vydávání rozhodnutí a jejich vymáhání.⁴⁷

V soudním systému Spojených států amerických, Nejvyšší soud Spojených států amerických je koncovou autoritou, co se týče interpretace federální ústavy a všech stanov a předpisů, vytvořených nejenom podle něj ale také ústavnosti různých státních zákonů. Ať už se jedná o státní nebo federální úroveň, začíná soud v první instanci, odvolává se k apelačnímu soudu a končí soudem poslední instance.⁴⁸

⁴⁶ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>

⁴⁷ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

⁴⁸ „Soudy spojených států“ [online]. Dostupné z: <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/federal-courts-public>

Ve Francii je konečná autorita interpretace práva je instituce Státní rady (*Conseil d'État*) pro administrativní případy a Kasační soud (*Cour de cassation*) pro civilní a trestní případy.⁴⁹

V ostatních zemích např. v Argentině je zavedena kombinace obou předchozích zemí. V prvním řízení soudy v nižších instancích, odvolání k apelačnímu soudu, kasační soud pro trestní právo, a nakonec Nejvyšší soud. V tomto systému je Nejvyšší soud vždy koncovou autoritou. Trestní řízení má 4 fáze, což je o 1 více než mají procesy civilní. Při šetření předsedá u soudu 9 soudců, avšak toto číslo se již několikrát změnilo.⁵⁰

⁴⁹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law/Professional-judges-in-the-common-law-tradition>

⁵⁰ „Světová práva“ [online]. Dostupné z: <https://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/oeur/lxwearg.htm>

1.3 HLAVNÍ ÚŘEDNÍCI

Soud má z pravidla tři hlavní úředníky:

- A. Soudce**
- B. Žalobce**
- C. Obhájce**

A další přísedící

1.3.1 SOUDCE

Soudce je osoba státem pověřená rozhodovat o sporných právních záležitostech. Předsedá buďto sám nebo v soudním senátu. Soudce vyslechne všechny svědky a všechny další důkazy předložené advokáty nebo právními zástupci týkající se případu. Posuzuje důvěryhodnost argumentů stran a pak vydává rozsudek v případě na základě jeho interpretace práva a jeho osobního úsudku. U soudce se očekává nestranné prohlášení verdiktu, které je zpravidla veřejné. Předsedající soudce dohlíží na zákonné a řádné probíhání soudního procesu. Veřejný úředník s pravomocí rozhodovat a předsedat právním záležitostem projednávaným v soudu. V případě porotního řízení soudce předsedá výběru poroty a poučuje ji o relevantních zákonech. Soudce může také rozhodovat o návrzích podaných před soudním řízením nebo během něj.⁵¹

Kompetence, disciplína, vzdělání, funkce a způsob jmenování se liší napříč všemi státy a jejich úpravami jurisdikcí. V různých případech či systémech se soudce může aktivně podílet na vyšetřování důkazů. Všeobecným cílem je urovnání právního sporu. Soudce zastupuje výkonnou moc. V případě kriminálního šetření mohou nařídít autoritám (policii, armádě nebo dalším soudcům) domovní prohlídky, zatknutí, uvěznění, zadržování, deportace a podobné příkázání. Soudce se snaží vyhnout svévoli. Soudce je kontrolován vyššími soudy jakožto nejvyššími a apelačními soudy.⁵²

Bezúhonný občan, který má ukončené vysokoškolské právnické vzdělání a odbornou justiční zkoušku a v den ustavení dosáhl alespoň 30 let, se může stát soudcem z povolání.

⁵¹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judge-law>

⁵² „Dokument o apelačním soudu“ [online]. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/periodika/forezní-vedy-2018-2-01.pdf>

Prezident republiky jmenuje soudce bez časového omezení doby výkonu jejich funkce. Soudci jsou nezávislí, takže žádný státní orgán ani jednotlivec nesmí ohrožovat jejich nestrannost zasahováním do jejich činnosti. Při rozhodování je soudce vázán pouze zákonem a může posoudit soulad nižšího právního předpisu, např. vyhlášky ministra se zákonem.⁵³

Anglo-americká oproti kontinentální kultuře

Jak už autor zmiňoval role soudce se liší mezi různými právními systémy. V anglo-americké sféře se především stará o správný chod procesu, zatímco žalobce a obhájce přednášejí jejich pohled na případ porotě, která je často volena z běžných občanů. Hlavním faktografem je porota a soudce dokončí odsouzení. V menších případech může soudce rozhodovat sám bez rozhodnutí poroty.⁵⁴

V kontinentální Evropě není u soudu přítomna porota. Hlavním faktografem je soudce, který předsedá, soudí a odsuzuje sám za sebe. U soudce se očekává aplikace práva napřímo, není zde tak rozšířená analogie. Kompetence je rozšířena o vydávání rozkazů a povolení.⁵⁵

Soudci mohou pracovat sami na menších případech, ale v případě kriminálního nebo důležitějšího případu pracují jako celek. V některých zemích celek může obsahovat také přísedící, kteří na rozdíl od profesionálních soudců nejsou právně vzděláni pro výkon činnosti. Zároveň to jsou ale dobrovolníci oproti porotě, která je volená. Soudci jsou také doprovázeni asistenty soudce, notáři a soudními vykonavateli.⁵⁶

Soudce, který rozhoduje o věci sám, se nazývá samosoudce. V určitých případech, jak je stanoveno zákonem, rozhoduje soud ve složení senátu, který je složen ze soudců z povolání. V některých situacích však zákon umožňuje účast laiků na rozhodování soudu. Tito laici jsou občané, kteří vedle soudců z povolání pomáhají s rozhodováním a jsou nazýváni přísedící (před rokem 1990 byli označováni jako soudci z lidu). Při hlasování senátu mají přísedící stejnou váhu hlasu jako předseda.⁵⁷

⁵³ „Testovací server TURBO“ [online]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5960&chapterid=6157>

⁵⁴ „Právní encyklopedie iuridictum“ [online]. Dostupné z: <https://iuridictum.pecina.cz/w/Porota>

⁵⁵ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/inquisitorial-procedure>

⁵⁶ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judge-law>

⁵⁷ „JUSTICE.CZ“ [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>

Zvolení

Jsou dva typy soudců. Dobrovolný soudce, například anglický smírčí soudce, který nepotřebuje mít právní vzdělání pro výkon povolání a je neplacený. Kdežto profesionální soudce musí být právně vzdělaný. V Americe je podmínkou titul doktor práv. Dále také značná praxe, jelikož soudci jsou většinou navrhováni zkušenými advokáty. Také jsou navrhováni hlavou státu. V některých státech USA se však volí.⁵⁸

Pracovní nasazení soudce musí být vysoké. Soudce musí být schopen provádět výzkum a studovat velké množství dokumentů. Být u svědectví, rozumět komplexním případům a uchovávat celkové pochopení práva a právních procedur, což vyžaduje excelentní racionální rozum, analýzu a rozhodování. Výtečné psací dovednosti kvůli důležitosti dokumentů. Dále také empatie, jelikož soudce pracuje celou dobu s lidmi. Dobrá reputace a schopnost tvořit nekonfliktní mezilidské vztahy jsou také požadovány. Dobrá morálka a bezúhonnost. To vše je na druhou stranu odměněno nadprůměrnou platem.⁵⁹

Tradice

Se soudcovstvím se pojí různé tradice přidružené k postavení. Nejvíce rozšířená je soudní palička⁶⁰, používaná v mnoha zemích. Ve většině zemích soudce nosí róby (černé nebo červené) a při soudních procesech sedí na vyvýšeném pódiu známém jako soudní stolice. V Británii bylo tradicí nošení bílých paruk, ale dnes se nosí už jen na ceremoniály.⁶¹

1.3.2 ŽALOBCE

Žalobce, je právní termín, který označuje osobu nebo subjekt, který podává žalobu proti druhé osobě nebo subjektu, označovaného jako obhajovaný, obžalovaný. Tento termín se vyskytuje v rámci občanskoprávního řízení, kdy je cílem žaloby nárok na soudní ochranu práv, na náhradu škody či jiných nároků, které má žalobce vůči obžalovanému. Žalobce musí být schopen prokázat, že má zájem na tom, aby byla věc, o které podává žalobu, vyřešena soudní cestou. V České republice to znamená, že žalobce musí být fyzickou nebo právnickou

⁵⁸ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judge-law>

⁵⁹ „Firma pro finanční vzdělávání Firsthand“ [online]. Dostupné z: <https://firsthand.co/professions/judges/requirements>

⁶⁰ „Soudy a tribunály“ [online]. Dostupné z: <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/history-of-the-judiciary-in-england-and-wales/court-traditions/>

⁶¹ „Soudy a tribunály“ [online]. Dostupné z: <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/history-of-the-judiciary-in-england-and-wales/history/>

osobou, která má právo podat žalobu, a mít dostatečný zájem na jejím vyřešení. Kromě toho musí mít i důkazy, které by mohly potvrdit jeho nárok na náhradu škody, smluvního plnění, nebo jiného předmětu sporu.⁶²

Žalobce může být kdokoli, kdo má právní zájem na tom, aby byla jeho práva chráněna soudní cestou. To může být jednotlivec, společnost, korporace, nevládní organizace nebo dokonce stát. Pokud se však žaloba týká nějakého veřejného zájmu, jako například ochrany životního prostředí nebo lidských práv, je možné, že bude podána i organizací, která se na ochranu těchto zájmů specializuje. Žalobce musí být schopen prokázat, že byl porušen nějaký jeho právní zájem a že je potřeba, aby soud rozhodl o věci. V případě, že soud neshledá, že jsou dány veškeré podmínky pro podání žaloby, může ji zamítnout. Nicméně, pokud soud shledá, že je podání žaloby oprávněné, bude se zabývat otázkou, zda existuje závažné porušení práva žalobce a zda by měl být žalobci přiznán nárok na náhradu škody nebo jinou satisfakci.⁶³

1.3.3 OBHÁJCE

V kontextu práva je obhájce právní odborník, který zastupuje obžalovaného v trestním případě. Úkolem obhájce je chránit práva obžalovaného, zajistit spravedlivý proces a obhajovat zájmy obžalovaného během právních jednání. To může zahrnovat výzvu důkazům, které navrhl státní zástupce, výslech svědků, dohodu o přiznání viny a vypracování argumentů pro soudce a porotu. Termín "obhájce" může také odkazovat na veřejné obhájce, což jsou právníci, které soud jmenuje, aby zastupovali obžalované, kteří si nemohou dovolit si najmout vlastního právníka. Veřejní obhájci hrají klíčovou roli při zajištění, aby každý měl přístup k právnímu zastoupení, bez ohledu na jejich finanční situaci. Dobrý obhájce musí mít silné porozumění trestnímu právu a postupu, stejně jako vynikající obhajobu a komunikační dovednosti. Musí být schopni sestavit silnou obranu na základě skutečností případu a zájmů obžalovaného a musí být schopni účinně prezentovat tuto strategii ve soudní síni. Jednou z nejdůležitějších úloh obhájce je provést důkladnou zkoumání případu. To zahrnuje prohlížení všech důkazů, které navrhl státní zástupce, výslech svědků a shromažďování jakýchkoli dalších důkazů, které by mohly podporovat zájmy obhajoby. Obhájce musí také

⁶² „Příručka pro podnikatele“ [online]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni-ppbi/4/#zaloba-pojem-a-nalezitosti>

⁶³ „Společnost Wolter Kluwer“ [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/1499/0/2/rozhodnuti-rc-c-5-cz-12-73-pokracovani-rizeni-o-nahrade-skody-v-pripade-smrti-zalobce>

zajistit, aby obžalovaného byla po celou dobu právního řízení chráněna jeho ústavní práva, jako například právo mlčet a právo na spravedlivý proces. Další klíčovou úlohou obhájce je jednat s prokurátorem, aby dosáhli dohody o přiznání viny. To zahrnuje spolupráci s prokurátorem, aby bylo dosaženo řešení, které je ve prospěch obžalovaného, což může zahrnovat snížení obvinění nebo dohodu o zmírnění trestu. Avšak obhájce musí vždy myslet na zájmy obžalovaného a zajistit, aby byla jakákoli dohoda o přiznání viny spravedlivá a rozumná. Kromě jejich právních povinností musí obhájci také poskytovat svým klientům emoční podporu. Obžalovaní v trestních případech jsou často vystaveni stresujícímu a obtížnému období a obhájce musí být schopen poskytnout ujištění a vedení během právního procesu. Celkově je úloha obhájce ve věci práva zajistit, aby každý obžalovaný byl spravedlivě zacházen a měl přístup k právnímu zastoupení. Obhájci hrají klíčovou roli při udržování principů spravedlnosti a zajišťování, aby právní systém pracoval spravedlivě a nezájatě.⁶⁴

1.3.4 PŘÍSEDÍCÍ

Přisedící, někdy nazývaný laický soudce, je osoba, která asistuje soudci během soudního procesu. V některých civilních právních systémech se využívají laičtí soudci. Laičtí soudci jsou jmenováni jako dobrovolníci a často vyžadují nějaký právní výcvik. Nicméně, nejedná se o stálé úředníky. Účastní se soudních jednání zhruba jednou měsíčně a obvykle dostávají pouze symbolické nebo "náklady hrazené" odměny. Laičtí soudci jsou obvykle používáni v případech, kdy země nemá poroty. Laičtí soudci mohou být náhodně vybráni pro jediný soudní proces (stejně jako porotci), nebo politicky jmenováni. V druhém případě obvykle nemohou být odmítnuti státním zástupcem, obhájcem ani stálými soudci. Laičtí soudci jsou podobní soudcům v Anglii a Walesu, ale soudci v Anglii a Walesu zasedají asi dvojnásobně častěji.⁶⁵

1.3.5 STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ

Státní zastupitelství je zavázáno Ústavou ČR k výkonu těžiště působnosti v trestním řízení. I když je hlavní působnost státního zastupitelství v trestním řízení, zákon o státním zastupitelství poměrně stručně popisuje tuto působnost. Zákon pouze odkazuje na trestní řád,

⁶⁴ „Právní škola Cornell“ [online]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/wex/public_defender

⁶⁵ „Dokument Justice.cz“ [online]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/32489/0/Soudní+přisedící+_+soudce+z+lidu.pozn.OD.pdf/b481dff8-9d48-4baf-9e3b-df481a5d1d8d

což je patrné z formulace "je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu". Před novelou zákona o státním zastupitelství, provedenou zákonem č. 14/2002 Sb., bylo ustanovení § 4 odst. 1 vyjádřeno tak, že státní zastupitelství podávalo jménem státu obžalobu v trestním řízení a plnilo povinnosti, které mu v souvislosti s tím trestní řád ukládal. Státní zastupitelství nepodávalo obžalobu pouze v případech, které stanovil trestní řád. Nyní je citované ustanovení restriktivní, ale jeho podstata zůstává stejná, protože státní zastupitelství je stále orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu.⁶⁶

1.3.6 NOTÁŘ

Notář, také nazývaný jako veřejný notář, je veřejný úředník, jehož hlavní funkcí v zemích s obecným právem je ověřovat smlouvy, akty a další dokumenty prostřednictvím odpovídajícího certifikátu s notářskou pečeti. V římském právu byl *notarius* původně otrokem nebo propuštěncem, který si pořizoval poznámky o soudních řízeních. Práce moderního notáře však více odpovídá práci římského *tabularia*, který přijímal a uchovával důkazy. Ve středověku byl notář duchovním úředníkem, který uchovával důkazy, ale jeho povinnosti byly převážně světské.⁶⁷

1.3.7 ROZHODCI

Seznam rozhodců, kteří mohou být jmenováni rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze smluv spotřebitelů, je veden Ministerstvem spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“) podle článku IX odstavce 3 zákona č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru. Ministerstvo zveřejňuje údaje o každém zapsaném rozhodci, jako je jméno a příjmení, kontaktní adresa rozhodce, číslo osvědčení, den zápisu do seznamu a den a důvod vymazání ze seznamu. Osoba, která není zapsána v seznamu rozhodců, nemůže být jmenována rozhodčí doložkou pro řešení sporů ze smluv spotřebitelů.⁶⁸

⁶⁶ „Soustava státního zastupitelství“ [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/pusobnost-a-pravomoce/pusobnost-v-trestnim-rizeni/>

⁶⁷ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/notary>

⁶⁸ „JUSTICE.CZ“ [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>
<https://justice.cz/web/msp/rozhodci>

Rozhodčí řízení je forma alternativního řešení sporů, kdy je jmenován neutrální třetí stranou, tzv. arbitr, který rozhoduje o sporu mezi dvěma nebo více stranami. Strany se dohodnou na podání sporu k arbitráži namísto řešení u soudu a rozhodnutí arbitra je pro strany závazné. Arbitráž se používá k řešení široké škály sporů, včetně obchodních, pracovních, stavebních a mezinárodních sporů. Často se upřednostňuje před soudním řízením, protože je obvykle rychlejší, flexibilnější a ekonomičtější. Navíc jsou arbitrážní řízení obvykle důvěrná, což může být důležité pro strany, které se chtějí vyhnout veřejnosti. Arbitrážní proces začíná tím, že se strany dohodnou na arbitrážní doložce ve své smlouvě nebo se dohodnou na podání sporu k arbitráži po jeho vzniku. Poté strany vyberou arbitra nebo panel arbitrů k vyřešení sporu. Arbitr(ové) pak vyslechnou důkazy od obou stran a vydají rozhodnutí, které se obvykle nazývá nález. Arbitrážní nálezy jsou obvykle konečné a závazné, což znamená, že strany nemohou odvolat rozhodnutí. Existují však omezené okolnosti, kdy lze nález napadnout, například v případě důkazů korupce, podvodu nebo vážného porušení procesních pravidel. Jednou z výhod arbitráže je, že strany často mohou vybrat arbitra, který má konkrétní odbornost v předmětu sporu. To může vést k informovanějšímu a efektivnějšímu rozhodovacímu procesu. Navíc, protože mají strany větší kontrolu nad arbitrážním procesem než v soudním řízení, mohou často přizpůsobit proces svým konkrétním potřebám a přednostem. Nicméně, arbitráž není bez svých nevýhod. Například, je méně příležitostí k objevení informací v arbitráži než v soudním řízení, což může ztížit odhalení relevantních informací. Navíc jsou arbitrážní nálezy obvykle důvěrné, což znamená, že existuje méně příležitostí pro vytváření právních precedentů. Celkově vzato, arbitráž může být užitečným nástrojem pro řešení sporů. Nicméně, je důležité, aby strany pečlivě zvážily výhody a nevýhody arbitráže, než se dohodnou na jejím použití k řešení svého sporu.⁶⁹

⁶⁹ „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/arbitration>

2 HISTORIE SOUDNICTVÍ

Historie českých soudů sahá až do raného středověku, kdy byl v českých zemích zaveden první právní systém. Tyto soudy obvykle řídil soudce nebo pán, který byl zodpovědný za udržování pořádku a řešení konfliktů mezi místním obyvatelstvem. V průběhu vlády krále Václava II. v 13. století byl v Čechách zaveden formálnější právní systém, který byl tehdy součástí Svaté říše římské. Tento systém byl založen na germánské právní tradici a silně ovlivněn právním systémem sousedních zemí, jako jsou Rakousko a Bavorsko. Za vlády krále Karla IV. v 14. století prošel právní systém v Čechách významnými reformami, včetně zavedení centralizovaného soudního systému. Tento systém se skládal z několika různých typů soudů, včetně *Landrechtu*⁷⁰, který byl zodpovědný za řešení civilních sporů, a Trestního soudu, který byl zodpovědný za soudní řízení v trestných věcech. V 15. století vedly husitské války v Čechách k období turbulence a nestability a soudní systém jako výsledek trpěl. Nicméně s nástupem Habsburské dynastie v 16. století začala nová éra stability a prosperity a soudní systém byl opět reorganizován a posílen. V průběhu vlády císaře Josefa II. v 18. století byl právní systém v Čechách dále modernizován a reorganizován. Byly zavedeny nové soudy, které se zabývaly specifickými typy případů, jako například Obchodní soud, který byl zodpovědný za řešení obchodních sporů, a Správní soud, který byl zodpovědný za projednávání případů týkajících se vlády a veřejné správy.⁷¹ Okolo 19. století došlo v právním systému Českých zemí k významným změnám. V roce 1791 byla v Praze založena první česky mluvící právnická škola a v roce 1811 byl publikován první česky psaný právní kodex. Tyto změny pomohly posílit postavení českého práva a české právnické profese.

V roce 1848 revoluční hnutí známé jako Jaro národů přineslo Českým zemím významné změny. Jednou z hlavních reforem bylo zřízení nového soudního systému, který oddělil soudnictví od výkonné moci. Tento nový systém zahrnoval okresní soudy, krajské soudy a nejvyšší soud. Po první světové válce a vzniku Československa prošel soudní systém dalšími změnami. V nové ústavě z roku 1920 byl zřízen nový nejvyšší soud, stejně jako okresní a krajské soudy. V roce 1950 po komunistickém puči byl soudní systém

⁷⁰ Zemský zákon, známý také jako Obecné zemské právo (ALR), byl kodex pruského práva, který byl vydán Fridrichem Vilémem II. v roce 1794. Zahrnoval téměř všechny oblasti pruského práva, včetně občanského, trestního, státního a dalších oblastí, jako jsou rodinné, dědické, lenní, stavovské, obecní, kostelní a policejní právo. Bylo v něm obsaženo více než 19 000 ustanovení, které měly pokrýt každý možný případ. Tento kodex však nezahrnoval pouze procesní právo. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Landrecht>

⁷¹ ADAMOVÁ, Karolína. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 80-86920-07-0.

přeorganizován tak, aby odpovídal sovětskému modelu. Tento nový systém zrušil nezávislé soudnictví a zavedl systém soudů ovládaných stranou. Po Sametové revoluci v roce 1989, která přinesla konec komunismu, Česká republika opět obnovila nezávislé soudnictví. V roce 1993 nová ústava stanovila současný soudní systém, který zahrnuje nejvyšší soud, vrchní soudy, okresní soudy a městské soudy. Soudy jsou odpovědné za vymáhání spravedlnosti v občanských i trestních případech a vynášení práva po celé zemi. Dnes funguje systém soudů v České republice na základě principů spravedlnosti, nestrannosti a transparentnosti. Soudy hrají kritickou roli ve zdůrazňování principů demokracie a zajišťování, aby byli všichni občané spravedlivě a právně zacházeni.⁷²

Založení samostatné Československé republiky v roce 1918 přineslo další změny v soudním systému. Byla přijata nová ústava, která stanovila demokratický parlamentní systém vlády a samostatnou justici. Nejvyšší soud Československa byl založen jako nejvyšší soud v zemi s pravomocí interpretovat ústavu a dohlížet na nižší soudy. Období mezi dvěma světovými válkami vidělo další rozvoj českého soudního systému, včetně založení specializovaných soudů, jako jsou Pracovní soud a Vojenský soud. Nicméně, počátek druhé světové války a následné okupace Československa nacistickým Německem vedly k pozastavení demokratických institucí, včetně soudů. Po skončení druhé světové války a nástupu komunistické vlády v Československu byl soudní systém reorganizován podle sovětských linií. Soudnictví bylo umístěno pod kontrolu Komunistické strany a soudy byly používány jako nástroj represe k potlačení politických nesouhlasů a udržení kontroly nad obyvatelstvem. Po pádu komunismu v roce 1989 prošel český soudní systém procesem demokratizace a reformy. V roce 1993 byla přijata nová ústava, která stanovila nový právní rámec pro zemi a zakotvila zásady demokracie, právního státu a ochrany lidských práv. Dnes český soudní systém sestává z několika různých typů soudů, včetně obvodních soudů, krajských soudů a Nejvyššího soudu. Kromě toho existují specializované soudy, jako je Ústavní soud, který je zodpovědný za interpretaci ústavy a zajištění souladu s ní.⁷³

⁷² SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy). Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-65-3.

⁷³ „Ústav práva a právní vědy“ [online]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/10/druhy-soudu-v-ceskych-zemich-od-ranych-pocatku-do-16-stoleti/>

V posledních letech čelil český soudní systém několika výzvám, včetně zpoždění v projednávání případů a nedostatku soudců v určitých regionech. Vláda však podnikla kroky k řešení těchto problémů, včetně zvýšení financování soudního systému a náborem více soudců. Jeden významný případ v posledních letech byl soudní proces bývalého premiéra České republiky Petra Nečase a jeho šéfky kanceláře Jany Nagyové v roce 2014. Byli obviněni z machinací s mocí a zneužívání státních zdrojů pro osobní prospěch. Proces byl pečlivě sledován českou veřejností a médii, a nakonec vedl k osvobození obou Nečase a Nagyové. Dalším významným případem byl proces Davida Ratha, bývalého ministra zdravotnictví, který byl v roce 2015 odsouzen za korupci. Rath byl obviněn z přijímání úplatků výměnou za smlouvy s nemocnicemi a byl odsouzen na osm a půl roku vězení. Celkově byla historie českého soudního systému ovlivněna politickou a kulturní historií země, stejně jako širšími právními a společenskými vývoji v Evropě. Od svých počátků jako systému místních soudů až po současnou podobu jako moderní a nezávislé soudnictví, český soudní systém sehrál klíčovou roli při formování právního a politického prostředí země.⁷⁴

⁷⁴ „Encyklopedie wikipedia“ [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_politických_afér_v_Česku

3 SOUDNICTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Soudní systém v České republice se skládá z nezávislých státních orgánů, které vykonávají soudní moc v souladu s hlavou čtvrtou Ústavy. Tyto soudy zajistí v souladu se zákonem ochranu subjektivních práv v občanskoprávních řízeních, rozhodnou o vině a trestu v trestních řízeních a přezkoumají akty orgánů veřejné správy v rámci správního soudnictví a rozhodnou o dalších věcech, které jim zákon svěřil. Jako zvláštní ústavní orgán soudního typu stojí mimo tyto obecné soudy Ústavní soud, který v ústavním soudnictví rozhoduje o souladu obecných právních předpisů i individuálních rozhodnutí s ústavním pořádkem.⁷⁵

Český právní systém je rozdělen do dvou hlavních oblastí práva: veřejného a soukromého práva. Veřejné právo zahrnuje ústavní právo, správní právo, trestní právo a mezinárodní právo, zatímco soukromé právo zahrnuje občanské právo, obchodní právo, pracovní právo a právo duševního vlastnictví. Ústava České republiky je nejvyšším zákonem země a stanovuje základní principy českého právního systému. Ústava byla přijata 16. prosince 1992 a vstoupila v platnost 1. ledna 1993. Ústava stanovuje rozdělení moci mezi zákonodárnou, výkonnou a soudní mocí a garantuje základní lidská práva a svobody.⁷⁶

Česká republika je členem Evropské unie a je tudíž podřízena právu EU. Nejvyšším soudem EU je Soudní dvůr Evropské unie, který má moc vykládat a vymáhat právo EU. Česká republika má také své vlastní soudy, které řeší případy týkající se práva EU, jako například Krajský soud v Brně, který má jurisdikci v případech ochranných známek a designu EU.⁷⁷ Vedle obvyklých soudů existují také v České republice specializované soudy. Správní soud má na starosti projednávání případů souvisejících se správním právem, zatímco Nejvyšší správní soud je nejvyšší odvolací soud pro případy správního práva.

V trestních případech je státní prokuratura, která je nezávislá na policii a dalších orgánech výkonu práva, zodpovědná za vyšetřování trestných činů, obžalobu a zastupování státu v

⁷⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Správní soudnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-90-4

⁷⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví a právní služby*. Praha: Alfa Publishing, 2006. Právo studium. ISBN 80-86851-39-7.

⁷⁷ ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4262-9.

trestních řízeních. Obviněný má právo na právní zastoupení a pokud si jej nemůže dovolit, stát poskytne právníka.

Český právní systém klade vysokou hodnotu na ochranu lidských práv a základních svobod. Ústava garantuje řadu práv a svobod, včetně svobody projevu, shromáždění a náboženství, stejně jako právo na spravedlivý proces a předpoklad nevinoty. Česká republika je také stranou řady mezinárodních lidskoprávních dohod, jako je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Evropská úmluva o lidských právech.⁷⁸

V závěru lze říci, že Česká republika má civilní právní systém, který je založen na Napoleonském zákoníku. Právní systém je rozdělen na veřejné právo a soukromé právo a je řízen Ústavou České republiky. Soudnictví je nezávislé a nestranné a zahrnuje obyčejné soudy, specializované soudy a Ústavní soud. Česká republika je také vázána na právo EU a je stranou mezinárodních smluv.⁷⁹

3.1 SOUSTAVA SOUDŮ

Český soudní systém je hierarchický systém, který zahrnuje okresní soudy, krajské soudy, Nejvyšší soud a několik specializovaných soudů. Každá úroveň soudu má svou jurisdikci a zpracovává různé typy případů.⁸⁰

V civilním a trestním řízení platí princip dvouinstančnosti.

„To znamená, že pokud věc rozhodne soud první instance, jímž bývá obvykle okresní (obvodní) soud, odvolání proti tomuto rozhodnutí projednává a rozhoduje o něm soud druhé instance, proti jehož rozhodnutí již nelze podat další řádný opravný prostředek. V některých situacích stanovených zákonem, jako například u závažných trestných činů, rozhoduje jako soud první instance krajský soud a jako soud druhé instance pak soud vrchní. Nejvyšší soud především vede řízení o mimořádných opravných prostředcích.“⁸¹

(Katalog životních situací Justice.cz, dostupné z internetu, cit. 2023.05.03)

⁷⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4262-9.

⁷⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4262-9.

⁸⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Správní soudnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-90-4

⁸¹ „JUSTICE.CZ“ [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>

Nejvyšší správní soud je nejvyšším soudním orgánem pro věci patřící do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Tento soud zajistí jednotu a zákonnost rozhodování tím, že rozhoduje o kasačních stížnostech v případech stanovených zákonem, a dále rozhoduje v případech stanovených zvláštním zákonem, jako jsou například otázky voleb a politických stran. Celkově je soudní systém v České republice navržen tak, aby poskytoval spravedlnost a spravedlnost všem občanům, zároveň chránil individuální práva a dodržování právního řádu.⁸²

Soustava českých soudů je čtyř članková:

3.1.1 OKRESNÍ SOUDY

Okresní soudy jsou nejnižší úrovní soudů v České republice a v současné době existuje 80 okresních soudů. Mají jurisdikci nad trestními a občanskými případy, včetně malých nároků, přestupků a některých závažných trestných činů. Každý okresní soud má jednoho nebo více soudců a případy jsou obvykle projednávány jediným soudcem, pokud není vyžadována skupina soudců.⁸³

3.1.2 KRAJSKÉ SOUDY

Krajské soudy jsou druhou úrovní soudu v České republice a slouží jako odvolací soudy od okresních soudů. Mají také původní jurisdikci nad závažnějšími trestními případy a občanskými případy s vyššími finančními hodnotami. V České republice je 8 krajských soudů, které jsou umístěny v jedné z krajů země. Krajské soudy jsou obvykle tvořeny panely tří soudců, i když některé případy mohou být projednávány jediným soudcem.⁸⁴

3.1.3 VRCHNÍ SOUDY

Vrchní soud je jeden z vyšších soudů, který má kořeny v tradici střední Evropy a jeho působnost odpovídá historickým nebo existujícím zemím. V České republice existují dva vrchní soudy: Vrchní soud v Praze s působností nad krajskými soudy v Čechách a Vrchní

⁸² „JUSTICE.CZ“ [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>

⁸³ GRYGAR, Jiří. Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

⁸⁴ GRYGAR, Jiří. Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

soud v Olomouci, jehož oblastí působnosti jsou krajské soudy na Moravě a ve Slezsku. Tyto soudy jsou třetím článkem v hierarchii českých soudů, nad nimi stojí pouze Nejvyšší soud.⁸⁵

3.1.4 NEJVYŠŠÍ SOUDY

Nejvyšší soud České republiky: Spolu s Nejvyšším správním soudem tvoří Nejvyšší soud České republiky s centrem v Brně nejvyšší orgány soustavy soudů České republiky. Jeho hlavním úkolem je zajistit jednotnost a zákonnost soudní praxe v občanskoprávních a trestních řízeních, a to zejména rozhodováním o mimořádných opravných prostředcích proti rozhodnutím nižších soudů a přijímáním sjednocujících stanovisek.⁸⁶

Nejvyšší správní soud: Nejvyšší správní soud je další specializovaný soud v České republice, který má působnost v administrativním sporu. Skládá se z 50 soudců, které jmenuje prezident republiky a má moc posuzovat rozhodnutí nižších správních soudů a rozhodovat o důležitých právních otázkách souvisejících se správním právem.⁸⁷

⁸⁵ ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4262-9.

⁸⁶ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

⁸⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

3.1.5 MIMO STOJÍ ÚSTAVNÍ SOUD

„Postavení a pravomoci Ústavního soudu upravuje Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) v čl. 83–89. Tyto články jsou sice zahrnuty v hlavě Ústavy pojednávající o moci soudní, Ústavní soud však není (a také to opakovaně zdůraznil a zdůrazňuje ve svých rozhodnutích) součástí soustavy obecných soudů. Není jim ani nadřízen, ani není další soudní instancí. Je soudem jediného stupně, slovy čl. 83 Ústavy „soudním orgánem ochrany ústavnosti“.“⁸⁸

(Ústavní soud, dostupné z internetu, cit. 2023.05.03)

Ústavní soud České republiky: Ústavní soud České republiky je specializovanou soudní institucí, která je mimo systém obecných soudů. Jejím základním posláním je garantovat ústavnost právního řádu a chránit základní lidská práva fyzických a právnických osob na základě ústavního pořádku České republiky. Ústavní soud rozhoduje o souladu obecných právních předpisů a individuálních rozhodnutí s ústavním pořádkem a rozhoduje i v případech, kdy jsou rozhodnutí obecných soudů v rozporu s ústavním pořádkem. Jeho soudci jsou složeni z 15 členů, včetně předsedy a dvou místopředsedů. Ústavní soud je specializovaný soud v České republice, který má působnost ve věcech ústavních. Skládá se z 15 soudců, které jmenuje prezident republiky a má moc zrušit zákony, které jsou nalezeny jako protiústavní.⁸⁹

Ústavní soud není začleněn do obecné soudní soustavy. Jeho hlavním úkolem je ochrana ústavnosti, základních práv a svobod vycházejících z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a dalších ústavních zákonů České republiky a zajištění ústavní povahy výkonu státní moci. Má také další pravomoci, jako například rozhodování v některých volebních záležitostech a posuzování souladu mezinárodních smluv s Ústavou před jejich ratifikací. Ústavní soud se skládá ze patnácti soudců, kteří rozhodují v čtyřech tříčlenných senátech nebo v plénu; některá procesní rozhodnutí mohou být svěřena jednotlivým soudcům (např. odmítnutí návrhu, je-li opožděný nebo nepřipustný). Soudce Ústavního soudu je jmenován prezidentem republiky na desetileté období se souhlasem Senátu Parlamentu, ačkoli Ústava nezakazuje opakování mandátu.

⁸⁸ „Stránky Ústavního soudu“ [online]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/pruvodce-rizenim-o-ustavni-stiznosti>

⁸⁹ GERLOCH, Aleš. Řízení před ústavním soudem. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-7175-033-6.

„Předsedu a dva místopředsedy Ústavního soudu jmenuje prezident republiky samostatně z řad soudců Ústavního soudu“⁹⁰

(Ústavní soud, dostupné z internetu, cit. 2023.05.03)

Kromě své role jako nejvyššího rozhodčího v ústavních záležitostech hraje Ústavní soud také důležitou roli v ochraně práv a svobod občanů. Je zodpovědný za rozhodování sporů mezi jednotlivci a státem, včetně sporů týkajících se lidských práv a občanských svobod. Soud má moc prohlásit zákony a jiné právní akty za neústavní, pokud porušují práva garantovaná ústavou. Ústavní soud se také podílí na procesu ústavní revize. Soud je zodpovědný za posouzení navrhovaných ústavních změn a zajištění toho, aby byly v souladu s hlavními zásadami ústavy. Soud má také moc iniciovat ústavní revizi sám, bez toho, aby ho k tomu vybízela stížnost jednotlivce nebo skupiny. Ústavní soud je všeobecně považován za jednu z nejrespektovanějších a nejvlivnějších institucí v České republice. Jeho rozhodnutí jsou pečlivě sledována právními experty, politiky a širokou veřejností. Soud má moc ovlivňovat veřejnou politiku a formovat směřování země. Jedním z nejvýznamnějších případů, který Ústavní soud České republiky rozhodoval v posledních letech, bylo výzva k zákazu sňatků osob stejného pohlaví. V roce 2018 soud rozhodl, že zákaz je neústavní a porušuje práva osob stejného pohlaví. Rozhodnutí bylo vnímáno jako velké vítězství pro LGBTQ+ komunitu a znamenalo významný krok vpřed k uznání stejnopohlavních vztahů v České republice. Dalším důležitým případem, který Ústavní soud řešil v posledních letech, byla výzva k zákonu o potratu v zemi. V roce 2020 soud zrušil ustanovení zákona, které vyžadovalo povinné poradenství pro ženy, které hledaly potrat. Rozhodnutí bylo vnímáno jako vítězství pro ženská práva a reprodukční svobodu v České republice. Ústavní soud se v posledních letech setkal s kritikou, zejména v souvislosti se zpomalením svého rozhodovacího procesu. Někteří kritici naznačili, že soud je poddimenzovaný a přetížený a že to má za následek zpoždění v řešení důležitých případů. Jiní naznačili, že rozhodnutí soudu jsou ovlivněna politickými úvahami a že není zcela nezávislý. Přestože se soud setkává s kritikou, zůstává Ústavní soud důležitým orgánem v demokratickém systému České republiky. Jeho role při prosazování zásad ústavy a ochrany práv a svobod občanů je zásadní pro fungování demokratické společnosti. Jako takový bude soud i nadále hrát klíčovou roli v právním a politickém prostředí České republiky v nadcházejících letech.

⁹⁰ „Stránky Ústavního soud“ [online]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/postaveni-a-pravomoci>

Kromě hierarchického systému soudů má Česká republika také systém laických soudců. Laický soudci jsou občané, kteří jsou vybráni vládou, aby sloužili na panelech (soustavách, stolicích) po boku profesionálních soudců v trestních případech. Hrají klíčovou roli při zajišťování transparentnosti a odpovědnosti justice veřejnosti.⁹¹

⁹¹ „Stránky Ústavního soud“ [online]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/pruvodce-rizenim-o-ustavnistiznosti>

3.2 PŘÍSLUŠNOST SOUDŮ

Rozlišujeme 3 typy příslušnosti:

A. věcnou (druhovou, předmětovou)

B. funkční

C. místní

3.2.1 VĚCNÁ PŘÍSLUŠNOST

Vymezuje se zde oblast působnosti jednotlivých druhů soudů. Specifikuje se, které soudy mají v prvním stupni rozhodovat o určitých záležitostech. Právní úprava občanského soudního řádu stanovuje, že v prvním stupni jsou většinou příslušné okresní soudy, pokud zákon nestanoví jinak. Věcná příslušnost je dále upravena v § 9 občanského soudního řádu a § 3 zákona o řízení ve věcech insolvenčních a vyrovnání. Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně v případech uvedených v §9 odst. 2 občanského soudního řádu nebo v § 3 odst. 2 zákona o řízení ve věcech insolvenčních a vyrovnání. Krajské soudy jako soudy prvního stupně také rozhodují v některých obchodních věcech. Od 1. ledna 2014 platí v souvislosti s rekodifikací soukromého práva, že pro řízení o sporech ze závazkových vztahů v prvním stupni jsou příslušné okresní soudy, i mezi podnikateli. V druhém stupni rozhodují soudy o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů (příslušný krajský soud) a krajských soudů (vrchní soud). Nový občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích, které vstoupily v platnost od 1. ledna 2014, také přinesly změny v oblasti odvolání. Odvolání proti rozhodnutím okresních soudů se nyní podává přímo k příslušnému krajskému soudu, zatímco odvolání proti rozhodnutím krajských soudů se podává k příslušnému vrchnímu soudu. V občanských a trestních věcech rozhodují jako soudy prvního stupně okresní soudy. V trestních věcech mají krajské soudy pravomoc rozhodovat jako soudy prvního stupně pouze v určitých závažných případech, které jsou stanoveny zákonem. Krajské soudy také rozhodují o odvoláních v trestních věcech. Všechny rozhodnutí soudů lze podrobit dalšímu řízení v rámci odvolacího nebo kasačního řízení, které má za cíl zkontrolovat správnost rozhodnutí soudů v případě, že byla porušena zákonná pravidla.⁹²

⁹² MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

3.2.2 FUNKČNÍ PŘÍSLUŠNOST

Funkční příslušnost určuje, který orgán v rámci hierarchie správních úřadů nebo soudů je věcně a místně příslušný k rozhodnutí o dané věci v prvním stupni a který orgán následně projednává případné opravné prostředky proti takovému rozhodnutí. Například žalobu na ochranu osobnosti v prvním stupni projednává okresní soud a odvolání pak krajský soud.

3.2.3 MÍSTNÍ PŘÍSLUŠNOST

„Základním pravidlem je, že k řízení je příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje (žalovaného), není-li stanoveno jinak. Obecným soudem fyzické osoby je okresní soud, v jehož obvodu má osoba bydliště, a nemá-li bydliště okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Obecným soudem fyzické osoby, která je podnikatelem, je ve věcech vyplývajících z podnikatelské činnosti místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu má sídlo.“⁹³

(Poradenství BusinessInfo.cz, dostupné z internetu, cit. 2023.05.03)

Obecný soud pro fyzickou osobu je ten, který má obvod jejího bydliště, pokud ho má. Pokud nemá obvod bydliště, je obecným soudem ten, v jehož obvodu se zdržuje. Pokud má fyzická osoba bydliště na více místech, jsou všechny okresní soudy v obvodu, kde se úmyslně zdržuje, obecným soudem. Pro fyzické osoby, které jsou podnikateli, je obecným soudem věcí týkajících se podnikání ten, v jehož obvodu má sídlo. Obecným soudem pro právnické osoby je ten, v jehož obvodu má sídlo. Pokud takový soud neexistuje, je příslušným soudem obecný soud manžela, který nepodal návrh na řízení. Pokud ani takový soud neexistuje, je příslušným soudem obecný soud manžela, který podal návrh na řízení.

„Pokud je pro řízení v prvním stupni příslušný krajský soud a místní příslušnost se řídí obecným soudem účastníka, je příslušným soudem krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud účastníka.“⁹⁴

(Poradenství BusinessInfo.cz, dostupné z internetu, cit. 2023.05.03)

Byla přijata novela OSŘ č. 7/2009 Sb., která upřesnila, že v případě, kdy byla příslušnost soudu (ať už místní nebo věcná) stanovena pravomocným rozhodnutím soudu, ji nelze dále zkoumat ani v rámci odvolacího nebo dovolacího řízení. Pokud je soud již věcně i místně příslušný, nelze v dalších fázích řízení jeho příslušnost zkoumat podle zákona.⁹⁵

⁹³ „BusinessInfo.cz“ [online]. [cit. 2023.05.03] Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni-ppbi/2/>

⁹⁴ „BusinessInfo.cz“ [online]. [cit. 2023.05.03] Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni-ppbi/2/>

⁹⁵ MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

ZÁVĚR

Tato bakalářské práce měla za úkol podat celkové shrnutí soustavy soudů a vysvětlení činností soudů a ostatních přísedících. Práce byla zaměřená na obecné definice obecně vnímané ve dvou různých kulturách kontinentální a ostrovské. Po představení těchto dvou kultur je důležité odlišit maličkosti, které by mohli špatně vysvětlit právní rozdíly. Například to že v ostrovské kultuře zákoníků a práva nejčastěji u soudu zasedá porota, která zároveň rozhoduje o osudu obžalovaných. V České republice byla porota zrušena v roce 1948, ale částečně jí nahradil soudce z lidu (laický soudce).

Díky této práci si autor udělal celkový obraz na činnost českých soudů a porozumění určitých problematik. Jednou z nich je určitě byrokracie. Pojem myšlen jako určitou úroveň korupce, která je stále v dnešních dnech možná, jelikož soudce jmenuje prezident, mnohokrát to může být osoba smýšlející s ním. Jako řešení bych zavedl určitou praxi, která by znemožňovala nástup čerstvým soudcům, kteří získají úřad právě jen na základě známosti a ne zkušenosti. Dalším problémem by určitě byla průměrná délka trvání soudního sporu. Na tuto problematiku bohužel úplně neexistuje řešení. Kvůli veliké vytíženosti by bylo třeba rozšíření soudní soustavy, na druhou stranu by se zvýšili mandatorní výdaje státu čili možné vyšší zdanění.

Nejprve ale autor vysvětloval soudní hierarchii shora. Začal vysvětlením dělby moci, kde se 3 složky souměrně starají o chod a udržení míru v domácím prostředí. To, jak jsme zakořenili princip dělby moci z francouzského zákoníku bylo hlavním stavebním kamenem při tvorbě nových ústav a zákonů. To vše dalo směr vývoje naší legislativy do dnešního dne, kde jsme nyní. Funkční složky moci se podílí na kontrole sebe samých a pokrývají nové případy, které jsme v minulosti nemuseli řešit.

Následovala definice již dvou zmíněných právních kultur a poukázání na jejich odlišnosti. Každá země se aplikovala právní postupy jinak a vznikly tak i kultury, které si zakládají na precedencích čili soudních rozhodnutích a země, které je naopak neberou závazně. Historie soudnictví by nemohla být pokryta v této práci, tak autor zvolil stručný popis vývoje.

Poslední kapitola byla věnována soudům a soudnictví na území České republiky. Tím autor vysvětloval případy konkrétního rozdělení soudů do instancí a více rozebral soud mimo toto dělení a to ústavní.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ADAMOVIÁ, Karolína. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 80-86920-07-0.

GERLOCH, Aleš. *Řízení před ústavním soudem*. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-7175-033-6.

GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-162-2.

MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-65-3

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Správní soudnictví*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-90-4

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví a právní služby*. Praha: Alfa Publishing, 2006. Právo studium. ISBN 80-86851-39-7.

ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4262-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

- „BusinessInfo.cz“ [online]. [cit. 2023.05.03] Dostupné z:
<https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni-ppbi/2/>
- „Dokument Justice.cz“ [online]. Dostupné z:
https://justice.cz/documents/32489/0/Soudní+přisedící+_+soudce+z+lidu.pozn.OD.pdf/b481dff8-9d48-4baf-9e3b-df481a5d1d8d
- „Dokument o apelačním soudu“ [online]. Dostupné z:
<https://www.vsfs.cz/periodika/forezní-vedy-2018-2-01.pdf>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z:
<https://www.britannica.com/topic/separation-of-powers>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/court-law>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/United-States-presidential-election-of-2000>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z:
<https://www.britannica.com/topic/arbitration>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judiciary>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/judge-law>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z:
<https://www.britannica.com/topic/inquisitorial-procedure>
- „Encyklopedie Britannica“ [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/notary>
- „Encyklopedie Wikipedia“ [online]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_nad_apelacemi
- „Encyklopedie wikipedia“ [online]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_politických_afér_v_Česku
- „Encyklopedie Wikipedia“ [online]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Court>
- „Finanční web Investopedia“ [online]. Dostupné z:
<https://www.investopedia.com/terms/s/separation-powers.asp>
- „Finanční web Investopedia“ [online]. Dostupné z:
<https://www.investopedia.com/terms/a/appellate-courts.asp>
- „Finanční web Investopedia“ [online]. Dostupné z:
https://www.investopedia.com/terms/s/stare_decisis.asp

„Firma pro finanční vzdělávání Firsthand“ [online]. Dostupné z: <https://firsthand.co/professions/judges/requirements>

„JUSTICE.CZ“ [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>

„Ministerstvo financí, fáze řízení“ [online]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/reseni-sporu/soudni-rizeni/faze-rizeni>

„Oficiální stránky Memorial“ [online] Dostupné z: <https://enrs.eu/news/russia-s-court-abolishes-the-memorial-society>

„Porovnávací stránka Diffen“ [online]. Dostupné z: https://www.diffen.com/difference/Civil_Law_vs_Common_Law

„Právní encyklopedie iuridictum“ [online]. Dostupné z: <https://iuridictum.pecina.cz/w/Porota>

„Právní škola Cornell“ [online]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/wex/public_defender

„Příručka pro podnikatele“ [online]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-obcanskeho-soudniho-rizeni-ppbi/4/#zaloba-pojem-a-nalezitosti>

„Soudy a tribunály“ [online]. Dostupné z: <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/history-of-the-judiciary-in-england-and-wales/court-traditions/>

„Soudy spojených států“ [online]. Dostupné z: <https://www.uscourts.gov/about-federal-courts/federal-courts-public>

„Soustava státního zastupitelství“ [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/pusobnost-a-pravomoce/pusobnost-v-trestnim-rizeni/>

„Společnost Wolter Kluwer“ [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/1499/0/2/rozhodnuti-rc-c-5-cz-12-73-pokracovani-rizeni-o-nahrade-skody-v-pripade-smrti-zalobce>

„Stránky Ústavního soud“ [online]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/pruvodce-rizenim-o-ustavni-stiznosti>

„Světová práva“ [online]. Dostupné z: <https://www.lexadin.nl/wlg/courts/nofr/eur/lxctcze.htm>

„Testovací server TURBO“ [online]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5960&chapterid=6157>

„UNODC“ [online]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-9/key-issues/adversarial-vs-inquisitorial-legal-systems.html>

Ústava České republiky [online]. [cit. 2023.17.02] Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

SEZNAM ZKRATEK

Č. – číslo

ČR – Česká republika

Např. – například

Odst. - odstavec

Sb. – sbírka

St. - století

Tkz. - takzvaně

USA - Spojené státy americké

VB - Velká Británie

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jan Nový

Obor: Právo v podnikání (Bc. PVP 2020 Voš)

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Soudy, soudnictví a jejich organizace

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh:40

Celkový počet stran příloh:52

Počet titulů českých použitých zdrojů: 7

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 33

Vedoucí práce: JUDr. Aleš Zpěvák, PhD.